

УДК 343.133

Ю.І. СЕМЧУК, Львівський університет бізнесу та права

ЗАВДАННЯ ПРОКУРАТУРИ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: євроінтеграційна парадигма, прокуратура, завдання, функції прокуратури, права і свободи

Генеральний прокурор України В.В. Пшонка зазначив, що прокуратура є свого роду гарантом надійного й законного функціонування системи національної безпеки. Таке становище прокуратури визначається її соціальною та політико-правовою природою, складом і змістом її функцій, характером взаємовідносин з іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки [1, с.7]. У цьому контексті особливого значення набуває вирішення проблеми формулювання завдань прокуратури відповідно до міжнародних принципів та стандартів.

У сучасній науковій літературі чимала увага приділяється дослідженню функціональної складової та завдань прокуратури (В. Андріанов, В. Бесарабов, М. Біденко, В. Войцишен, А. Головін, О. Гончаренко, Ю. Грошевий, Л. Давиденко, В. Долежан, В. Загородній, В. Зеленецький, М. Косюта, В. Кравчук, М. Курочка, А. Лапкін, М. Мичко, С. Мірошниченко, М. Руденко, О. Сапін, В. Сухонос, С. Томин та ін.). Однак недостатньо досліджено завдання прокуратури в євроінтеграційному вимірі. Тому мета статті полягає у виокремленні завдань прокуратури у євроінтеграційній парадигмі.

Відповідно до положень ст.121 Конституції, на прокуратуру України покладено:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;

- нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

- нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян

У п.9 розділу XV Перехідних положень Конституції вказується, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію законів, які регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування. У ст.4 Закону України «Про прокуратуру» зазначено, що діяльність органів прокуратури спрямована на всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань:

1) закріплених Конституцією України незалежності республіки, суспільного та державного ладу, політичної та економічної систем, прав національних груп і територіальних утворень;

2) гарантованих Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина;

3) основ демократичного устрою державної влади, правового статусу місцевих Рад, органів самоорганізації населення [2].

Проблема завдань прокуратури знайшла відображення у значній кількості проектів законів про прокуратуру. Так, у проекті Закону України «Про прокуратуру України», внесеному М. Мичком, завдання прокуратури формулювалось у ст.3: «Діяльність прокуратури спрямована на всебічне утвердження верховенства закону та має своїми завданнями:

1) захист прав і законних інтересів людини, громадянина та держави;

2) забезпечення законності в діях правоохоронних органів, органів державного управління та місцевої влади;

3) зміцнення в країні правопорядку» [3, с.213].

У Проекті Закону про прокуратуру від 19.09.2008 р., запропонованому членами Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності В.Д. Швецем, Ю.В. Прокочуком, В.Л. Сівковичем, В.А. Бевзом, С.М. Піскуном, Д.О. Шенцевим, В.В. Шемчуком, В.С. Малишевим, В.М. Грицаком і В.М. Харлімом, завдання прокуратури викладено наступним чином (ст.3): «Діяльність прокуратури спрямована на утвердження верховенства права та захист прав, законних інтересів людини і громадянина та у визначених законом випадках інтересів держави, забезпечення законності, зміцнення правопорядку» [4]. У модельному Законі «Про прокуратуру» від 16.11.2006 р. [5] завданнями прокуратури визначено:

- прийняття заходів щодо попередження, припинення та усунення порушень Конституції і законів, прав і свобод людини і громадянина;

- кримінальне переслідування та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили злочини;

- вжиття заходів до відшкодування матеріального й іншого збитку, заподіяного правопорушенням;

- координація діяльності державних органів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю;

- участь у всіх видах судочинства; забезпечення взаємодії із зарубіжними правоохоронними органами та спеціалізованими міжнародними організаціями з метою надання взаємної правової допомоги в інтересах посилення боротьби з організованою злочинністю, іншими небезпечними злочинами;

- виявлення потреб правового регулювання в різних сферах суспільних відносин; забезпечення об'єктивного формування державної правової статистики та ведення спеціального

обліку, здійснення нагляду за застосуванням законів у цій сфері.

У проекті Закону «Про прокуратуру», розробленому Комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права (2011 р.) у статті 1 «Завдання прокуратури» зазначалось, що прокуратура «сприяє здійсненню правосуддя шляхом реалізації функцій, визначених Конституцією України і цим Законом, з метою забезпечення балансу інтересів людини, суспільства і держави» [6]. Зазначимо, що у «Загальних зауваженнях до Рекомендації (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам «Про роль прокуратури в системі кримінального правосуддя» підкреслено, що Європейський комітет не ставить своїм завданням запозичення тих або інших певних моделей прокуратури для створення третьої альтернативи, не пропонує уніфікувати існуючі системи або створити наднаціональну модель [7]. Консультативна рада європейських прокурорів з цього приводу зауважила, що «не існує загальних міжнародних правових норм та правил стосовно завдань, функцій та організації прокурорської служби за межами сфери кримінального права. Водночас в усіх правових системах прокурорська служба відіграє важливу роль у захисті прав людини, забезпеченні законності та верховенства права, зміцненні громадянського суспільства. Розмаїття функцій прокурорських служб за межами кримінального права впливає з національних правових та історичних традицій» [8]. У цьому контексті важливого значення набуває теоретичне осмислення завдань прокуратури. В.В. Пшонка стосовно цього наголошує, що за своєю концептуальною суттю головним в ієрархії цілей та завдань прокуратури є забезпечення національної безпеки [1, с.7]. С. Подкопаєв завдання прокуратури вбачає у запобіганні порушенням законів; виявленні порушень законів; усуненні порушень законів, поновленні прав і законних інтересів людини й громадянина та інтересів суспільства і держави; 4) встановленні всіх обставин порушення закону та притягнення винних

осіб до відповідальності [9, с. 91]. М. Мичко вважає, що діяльність прокуратури «націлена на сприяння утвердженню верховенства Конституції і законів України і забезпечення додержання прав і свобод людини і громадянина і має своїм завданням захист суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави Україна» [10]. На думку В. Сухоноса, завдання прокуратури полягає у захисті прав і свобод громадянина [11, с.24]. С. Томин пропонує до основних завдань прокуратури віднести: 1) забезпечення законності; 2) захист від неправомірних посягань прав, законних інтересів людини і громадянина; 3) захист інтересів суспільства та держави [12, с.545–546]. Л. Грицаєнко [13, с.540] вважає, що прокуратура, як державно-владний орган, який забезпечує систему стримань і противаг у механізмі розподілу влади, покликана захищати права і свободи людини і громадянина, суспільства і держави, що охороняються законом. Закономірно, що прокуратура для виконання поставлених перед нею завдань наділяється державно-владними повноваженнями, уповноважена державою на здійснення її завдань.

На нашу думку, завдання прокуратури повинні розглядатися у щільному зв'язку з принципами її діяльності, корелювати з метою та функціями. Її завдання необхідно формулювати відповідно до міжнародних принципів і стандартів стосовно ролі та місця прокуратури у демократичному суспільстві з врахуванням конкретних історичних умов, стану державного розвитку. У контексті вище наведеного пропонуємо наступне визначення мети і завдань прокуратури: «Діяльність прокуратури скерована на утвердження верховенства права і має своїми завданнями: захист прав і свобод людини та громадянина; підтримання державного обвинувачення в суді; здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство». У цьому контексті потребують подальшого дослідження спеціальні завдання прокуратури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пшонка В. Роль прокуратури в забезпеченні національної безпеки України / Віктор Пшонка // Вісник Нац. акад. прокуратури України. – 2010. – № 2. – С. 5–10.
2. Закон України «Про прокуратуру» : від 05.11.1991 р., № 1789–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>.
3. Мычко Н. И. Прокуратура Украины: роль и место в системе государственной власти / Н. И. Мычко. – Донецк : Донеччина, 1999. – 256 с.
4. Проект закону про прокуратуру : від 19.09.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=45157.
5. Модельный закон «О прокуратуре» : от 16.11.2006 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_g19.
6. Проект Закону України «Про прокуратуру» / Комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011>.
7. Загальні зауваження до Рекомендації (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам «Про роль прокуратури в системі кримінального правосуддя» Рекомендація Рес (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя (6 жовтня 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1568277&Site>.
8. Висновок № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів «Роль прокуратури за межами сфери кримінального права» : від 15–17.10.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/.../file_downloader.html.
9. Подкопаєв С. Мета та завдання прокуратури на сучасному етапі / Сергій Подкопаєв // Прокуратура України: історія, сьогодення та перспективи : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 25 лист. 2011 р.). – К. :

Нац. акад. прокуратури України, 2012. – С. 89–92.

10. Мичко М. І. Функції та організаційний устрій прокуратури / Мичко М. І. – Донецьк : Донеччина, 2001. – 272 с.

11. Сухонос В. В. Прокуратура в механізмі української держави: проблеми теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юридичних наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій, прокуратура та адвока-

тура» / В. В. Сухонос. – Одеса, 2009. – 15 с.

12. Томин С. В. Завдання прокуратури під час здійснення кримінального переслідування за чинним законодавством України: поняття та види / С. В. Томин // Держава і право. – 2012. – Вип. 50. – С. 543–547.

13. Грицаєнко Л. Р. Прокурорська діяльність в Україні в світлі сучасного світового досвіду / Л. Р. Грицаєнко. – Вінниця : ДП ДКФ, 2009. – 576 с.

Семчук Ю. І. Завдання прокуратури у світлі євроінтеграційних процесів / Ю. І. Семчук // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 878–881 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13cjicser.pdf>

Наголошується, що завдання органів прокуратури повинні корелювати з метою та функціями її діяльності. Пропонується завданнями прокуратури вважати захист прав і свобод людини та громадянина; підтримання державного обвинувачення в суді; здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Семчук Ю.И. Задачи прокуратуры в свете евроинтеграционных процессов

Акцентируется, что задания прокуратуры должны коррелировать с целью и функциями. Предлагается к заданиям прокуратуры отнести защиту прав и свобод человека и гражданина, поддержание государственного обвинения в суде; надзор за соблюдением закона органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность, дознание, досудебное расследование.

Semchuk Ju.I. The Tasks of Public Prosecution in the Light of European Integration Processes

It is stressed that the task of the prosecution should be correlated with the purposes and functions of its activities. Suggested tasks prosecutors consider the protection of the rights and freedoms of man and citizen, maintaining public prosecutions, supervise the observance of laws by bodies that conduct detective and search activity, inquiry and pre-trial investigation.